

दूधगंगा प्रकल्पाच्या पाणी वापराचे
फेरनियोजन

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्र.संकीर्ण ०४२३/(१९५/२३)/मोप्र-१

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक : ०७, जून २०२४

संदर्भ :-

१. मुळ प्रशासकीय मान्यता, शासन निर्णय, पाटबंधारे विभाग, क्र.पीआयेम/२८६४/आयपी(सेल), दि.२७/०९/१९६५
२. प्रथम सुधारीत प्रशासकीय मान्यता, शासन निर्णय, पाटबंधारे विभाग, क्र.डीयुडी /११७६ / ४५७/टी (३), दि.२१/०२/१९७६
३. द्वितीय सुधारीत प्रशासकीय मान्यता महाराष्ट्र, शासन निर्णय, पाटबंधारे विभाग, क्र.डीयुडी /१०८४/ ३७१२ / मोप्र-१ दि.२४/०५/१९८५
४. तृतीय सुधारीत प्रशासकीय मान्यता महाराष्ट्र, शासन निर्णय, जलसंपदा विभाग, क्र.दूधगंगा-०४१०/ (२३७/१०)/मोप्र दि.१५/०७/२०११
५. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांचे पत्र जा.क्र. मकृखोविम-४०/ (१५/२०२३)/प्र.बां-३/१५४१/सन २०२३ दि.१६/०३/२०२३
६. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांचे पत्र जा.क्र. मकृखोविम ४०/ (१५/२०२३)/प्र.बां-३/२४७८/सन २०२३ दि.०८/०५/२०२३

प्रस्तावना :-

कोल्हापूर जिल्ह्यातील दूधगंगा प्रकल्पांतर्गत मौजे आसनगाव, ता. राधानगरी, जि.कोल्हापूर येथे दूधगंगा नदीवर १२८० मी. लांबीचे धरण आहे. दूधगंगा प्रकल्पाच्या फेर जल नियोजनास शासनाची मान्यता मिळणेबाबतचा प्रस्ताव कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांच्या संदर्भीय पत्र क्र. ५ अन्वये प्राप्त झाला आहे. शासन निर्णय क्र.४ अन्वये दूधगंगा प्रकल्पाच्या तृतीय मंजूर प्रकल्प अहवालानुसार २७.०५ अघफु पाण्याचे नियोजन करण्यात आले होते. यामध्ये सिंचनासाठी १५.४५ अघफु पिण्यासाठी ५.९५ अघफु व औद्योगिक वापरासाठी ०.४४ अघफु पाण्याची तरतूद आहे.

दूधगंगा प्रकल्पाच्या कुर शाखा कालव्यावरील बाजूस लाभक्षेत्राबाहेरील १५ गावामधील अंदाजे ४१८९ हेक्टर इतक्या क्षेत्रास प्रवाही पध्दतीने सिंचनाचा लाभ मिळत नसल्याने वसुदेव-भुजाई उपसा जलसिंचन योजना कार्यान्वित करणेबाबत लोकप्रतिनिधींनी मागणी केली आहे.

दूधगंगा नदीवर असणाऱ्या वेगवेगळ्या बंधान्यामधून सन १९९९ पासून उपसा सिंचन सुरु आहे. त्यात दरवर्षी वाढ होऊन सद्यःस्थितीत प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्रामध्ये दूधगंगा नदीवर उपसा सिंचनाद्वारे

एकूण १०२३९ हेक्टर क्षेत्र सिंचन होत आहे. अशाप्रकारे दुधगंगा प्रकल्पांतर्गत बदललेल्या सिंचन पद्धती नुसार कालव्यावरील प्रवाही सिंचन २२६२४ हेक्टर, कालव्यावरील उपसा सिंचन योजना १४०८५ हेक्टर तसेच लाभ क्षेत्रातील नदीवरील उपसा सिंचन योजना १०२३९ हेक्टर असे एकूण ४६९४८ हेक्टर क्षेत्र इतके मुळ क्षेत्रात बदल न होता सिंचित होत आहे. दुधगंगा प्रकल्पाच्या मूळ जल नियोजनात एकूण ४६९४८ हेक्टर क्षेत्र सिंचनासाठी १५.४५ अघफू तरतूद करण्यात आली होती. दुधगंगा नदीवरील अस्तित्वातील बंधान्यावरील उपसा मुळे एकूण १०२३९ हेक्टर क्षेत्र सिंचित होत आहे. त्यामुळे प्रवाही पद्धतीऐवजी उपसाद्वारे क्षेत्र भिजत असल्याने प्रकल्पाच्या पाणी वापरात ०.९४ अघफू बचत होत आहे.

लोकप्रतिनिधींनी मागणी केल्यानुसार वसुदेव-भुजाई उपसा जलसिंचन योजने अंतर्गत अंदाजे ४१८९ हेक्टर क्षेत्रास अंदाजे ०.९४ अघफू पाण्यातून सिंचन करणे शक्य असल्याचे महामंडळाने स्पष्ट केले आहे. सदर प्रस्तावित फेर नियोजनामुळे प्रकल्पाच्या सिंचनासाठीच्या व एकूण पाणी वापरात बदल होत नाही. त्यानुषंगाने महामंडळाकडून प्राप्त प्रस्तावानुसार दुधगंगा प्रकल्पाच्या पाणी वापराचे फेरजलनियोजन करणे शासनाच्या विचाराधीन होते. दुधगंगा प्रकल्पाच्या पाणी वापराचे फेरनियोजनाबाबत खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय

१. उपरोक्त नमूद बदलानुसार कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांनी सादर केलेल्या पाणी वापराच्या फेर जलनियोजनास “परिशिष्ट-अ” नुसार मान्यता देण्यात येत आहे.
२. प्रकल्पाच्या ०.९४ अ.घ.फु. बचतीतून वसुदेव-भुजाई उपसा जलसिंचन योजना कार्यान्वित करण्यासाठी प्रथम शासन निर्णय दि. २३/११/२०१६ नुसार मा. मुख्यमंत्री यांची मान्यता घेण्यात यावी.
३. ज्या ठिकाणी नदीवरून उपसा द्वारे क्षेत्र भिजविण्यात येत आहे त्या क्षेत्रासाठी यथायोग्य विचार करून कालवा वितरण प्रणालीचे काम वगळण्यात यावे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४०६०७१५०३४९३२२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने.

सहपत्र: परिशिष्ट - अ

(संदिप भालेराव)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, यांचे सचिव.

२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे स्वीय सहाय्यक.
३. मा. मंत्री, स्वीय सहाय्यक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. राज्यमंत्री, स्वीय सहाय्यक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. विधानसभा/विधान परिषद सदस्य सर्व.
६. स्वीय सहाय्यक, अपर मुख्य सचिव (जसं), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. स्वीय सहाय्यक, सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. स्वीय सहाय्यक, सचिव(प्रकल्प समन्वय), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे.

दूधगंगा प्रकल्पाचे पाणी वापराचे फेरनियोजन
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण ०४२३/(१९५/२३)/मोप्र-१ दिनांक- ०७, जून २०२४
“परिशिष्ट - अ”

अ.क्र.	मुळ नियोजनानुसार पाणीवापर (अ.घ.फु.)		फेर जल नियोजनानुसार पाणीवापर (अ.घ.फु.)	
१	सिंचनासाठी पाणीवापर	११.७५ ३.७०	अ) कालवा प्रवाही	८.१२
	अ) कालवा प्रवाही (३२८६३ हे.) ब) कालवा उपसा (१४०८५ हे.)		ब) नदीवरील उपसा योजनेसाठी	६.३९
	एकूण (अ+ब)	१५.४५	क) बसुदेव भूजाई उपसा जलसिंचन योजना	०.९४
			ड) सिंचनासाठी पाणीवापर (अ+ब+क)	१५.४५
२	बाष्पीभवन तुट	१.२०	बाष्पीभवन तुट	१.२०
३	पिण्यासाठी पाणी वापर	५.९५	पिण्यासाठी पाणी वापर	५.९५
४	औद्योगीक पाणी वापर	०.४४	औद्योगीक पाणी वापर	०.४४
	एकूण	२३.०५	इ) एकूण (२+३+४)	२३.०५
	कर्नाटक राज्य	४.००	कर्नाटक राज्य	४.००
	एकूण प्रकल्प पाणी वापर	२७.०५	एकूण प्रकल्प पाणी वापर	२७.०५

(संदिप भालेराव)
 अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन